

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Чаграк Н.І.

М. Івано-Франківськ

У статті проаналізовано особливості сучасного етапу розвитку культурно-спрямованої мовної освіти; висвітлено значення лінгвокультурознавчого підходу у викладанні іноземної мови професійного спілкування; наголошено на необхідності побудови ефективної моделі викладання іноземної мови в умовах міжкультурної комунікації.

Ключові слова: лінгвокультурологія, лінгвокультурознавчий підхід, міжкультурна комунікація, полі- культурна особистість.

Чаграк Н. И. Лингвокультурология как важное направление обучения иностранным языкам про-фессионального общения. В статье рассматриваются особенности современного этапа развития культурно-направленного языкового образования; определяется значение лингвокультуроведческого подхода к изучению иностранного языка профессионального общения; акцентируется внимание на необходимости построения эффективной модели обучения иностранного языка в условиях межкультурной коммуникации.

Ключевые слова: лингвокультурология, лингвокультуроведческий подход, межкультурная коммуни-кация, поликультурная личность.

Chahrak N. I. Linguistic Country Science as an Important Concept of Teaching Foreign Language for Professional Communication. Main characteristics of modern stage of development of the cultural-directed foreign language teaching have been examined in the article; the importance of the country science approach toward teaching foreign language has been highlighted. The necessity of creating an effective model of foreign language teaching through cross-cultural communication was also emphasized in the article.

Key words: linguistic country science, linguistic country science approach, cross-cultural communication, poly-cultural personality.

Постановка наукової проблеми та її значення. Один із найбільш актуальних та перспективних напрямів сучасної лінгвістики - лінгвокультурологія - накопичив чималу кількість знань, які, без сумніву, становлять значний інтерес для лінгводидактики. Важливо зазначити, що цілеспрямоване використання даних лінгвокультурологічних досліджень є своєрідним велінням часу, соціальним замовленням у викладанні не тільки іноземної, а й рідної мови. Можна говорити про введення порівняльної лінгвокультурології [3, 93] як елективного курсу інтегративного характеру при профільному - лінгвістичному - напрямі освіти.

Зрозуміло, що певною мірою знання про культуру країни, мова якої вивчається, уключалися в навчальну програму завжди, тому необхідно розглянути особливості сьогоденного етапу розвитку культурно-спрямованої мовної освіти.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Положення про необхідність вивчення мови і культури в методиці викладання іноземної мови в 70-80-ті рр. ХХ ст. втілилось у розробці лінгвокраїнознавчого підходу. Засновники цього підходу Е. Верещагін та В. Костомаров визначають його як такий аспект викладання іноземної мови, у якому лінгводидактично реалізується кумулятивна функція мови ... і здійснюється акультурація адресата [1]. У 80-90-ті рр. минулого століття з'явилася велика кількість праць, у центрі уваги яких - подальша розробка лінгвокраїнознавчого підходу загалом й окремі питання, пов'язані з його використанням [8]. Значним досягненням лінгвокраїнознавчого підходу вважають і формування країнознавчо орієнтованої методики викладання іноземної мови та введення в лінгводидактику таких понять, як міжкультурна комунікація, акультурація, особистість на межі культур й інших, поява порівняльного лінгвокраїнознавства й лінгвокраїнознавчої лексикографії [6, 87].

Розробка лінгвокраїнознавчого аспекту викладання іноземної мови, без сумніву, стала важливим етапом розвитку лінгвокультурологічного підходу до мовної освіти. Однак уже в 90-ті рр. в методичній літературі все помітнішою є недостатність лінгвокраїнознавчого підходу, що обмежувало об'єкт вивчення лише мовними (переважно лексичними) національно-маркованими засобами, що унеможливило глибоке проникнення у світ носіїв мови та їхньої культури [6, 88].

Новому баченню реалізації принципу співвивчення мови й культури сприяли об'єктивні зміни у світі й, зокрема, зміни відносин нашої держави з іншими країнами, активізації діалогу культур, глибше розуміння полікультурності світу та цінності кожної етнокультури, а також інтенсивне вивчення діалогу культур, поява великої кількості кроскультурних досліджень, формування нових (міжпредметних) наукових напрямів. Усе це зумовило розробку в мовній педагогіці соціокультурного підходу до вивчення іноземної мови, розвиток комунікативно- і культурологічно спрямованого викладання іноземної мови.

Мета статті - проаналізувати особливості сучасного етапу розвитку культурно-спрямованої мовної освіти; висвітлити значення лінгвокультурознавчого підходу у викладанні іноземної мови професійного спілкування.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Сьогодні одним із основних завдань мовної педагогіки є побудова ефективної моделі викладання іноземної мови в умовах міжкультурної комунікації [6, 92], яка успішно розв'язує завдання формування не тільки мовної та комунікативної, а й міжкультурної компетентності. Її складниками вважають також оволодіння багатствами світових і вітчизняних традицій, цінностей минулого і їхній зв'язок із сучасним, формування цілісної картини світу й історичної свідомості [7, 204].

Важливим завданням мовної підготовки фахівця є формування полікультурної мовної особистості, здатної будувати міжкультурні й міжмовні паралелі явища, яке вивчається, зіставляти універсальні принципи людського світосприйняття та механізми, що зумовлюють ідіоетнічні й ідіокультурні особливості представників певної лінгвокультури. Здійсненню цього завдання сприятиме спецкурс із лінгвокультурології. Його програма охоплює найважливіші розділи лінгвокультурології, а саме: основні лінгвокультурологічні поняття й основні лінгвокультурологічні одиниці.

Основними поняттями лінгвокультурології зазвичай вважають такі: культурний концепт; константи культури; культурні установки; код культури; культурна конотація; культурний простір; мовна картина світу; мовна особистість [7; 9]. Щодо основних одиниць лінгвокультури, то до них належать слова, словосполучення (в основному фразеологічного характеру) й тексти, які мають етнокультурну цінність. Зазначимо, що різні рівні мови й одиниці, які до них належать, володіють неоднаковим ступенем культурної насиченості та культурної зумовленості [2, 141].

Найбільш вивченими, із цієї точки зору, є фразеологічні одиниці, оскільки у всіх мовах вони наділені яскравою самобутністю й неповторністю. Велику увагу, особливо останнім часом, у межах лінгвокультурології приділяють слову як одиниці збереження культурної інформації. Важливе значення у складі лінгвокультурологічних одиниць займають прецедентні феномени. Розрізняють чотири основні види прецедентних феноменів: прецедентне ім'я і прецедентне висловлювання та прецедентна ситуація і прецедентний текст [4, 171]. Національно-прецедентні феномени відомі будь-якому представникові тієї чи іншої національно-лінгвокультурної спільноти [4, 174]. Вони є невід'ємною одиницею мови, однак під час вивчення іноземної мови до сьогодні їм приділяється недостатньо уваги, хоча й визнається, що всі види прецедентних феноменів, зокрема прецедентні

висловлювання, характеризуються значним культурологічним потенціалом [5].

Класифікація лінгвокультур може здійснюватися і з точки зору сфери їхнього функціонування. За цим принципом Г. Ольшанський визначає дев'ять типів лінгвокультурологічних одиниць і явищ. Це і міфологізовані культурно-мовні одиниці (легенди, повір'я, закріплені у фразеології звичаї), і пареміологічний фонд, що зберігає стереотипи народної свідомості, і особливості мовної поведінки в стереотипних ситуаціях спілкування, і сфера мовного етикету, і взаємодія релігії та мови і т. ін. [9]. Під час вивчення основних лінгвокультурологічних понять і одиниць у представленому курсі вико-ристовується ілюстративний матеріал, який дає найбільш яскраві зразки рідної й іноземної лінгвокультури, що вивчається. Порівняльний аналіз такого матеріалу дає змогу виявити універсальні риси, які виявляють найбільш загальні закономірності побудови й функціонування мови у взаємозв'язку з культурою, і етнокультурно зумовлені відмінності мовних одиниць, які відображають особливості концептуалізації та категоризації навколишнього світу. Як один із видів роботи можна запропонувати й ознайомлення з результатами досліджень провідних вітчизняних і зарубіжних учених у межах лінгвокультурологічної парадигми. Із цією метою слід проводити зі студентами письмове реферування й анотування запропонованих статей, підготовку повідомлень на їхній основі, зіставлення дефініцій одного й того ж явища в різних учених, виокремлення основних понять у тексті статей, які розглядаються і т. ін. Така робота сприятиме не лише глибшому й усвідомленому сприйняттю запропонованих наукових текстів, а й розвиткові аналітичних навичок студентів.

Щодо змістової складової частини такої роботи, то, звичайно, ознайомлення з удало дібраними (і з точки зору культурологічної цінності викладених фактів, і доступності) автентичними текстами збагачує знання студентів у сфері їхньої рідної та іноземної лінгвокультури.

Висновок. Розуміння цінності та своєрідності мови й культури кожного народу сприяє формуванню міжкультурної грамотності, визнанню полікультурності світу. Толерантне ставлення до іншого, чужого, інтерес до його особливостей, до відмінностей від свого, звичного, допомагає звільнитися від багатьох стереотипів, які перешкоджають повноцінному міжкультурному спілкуванню.

Література

Верещагин Е. М. Язык и культура : Лингвострановедение в преподавании русского языка как ино-странного. - 4-е изд., перераб. и доп. / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров. - М. : Рус. яз., 1990.

Гудков Д. Б. Теория и практика межкультурной коммуникации / Гудков Д. Б. - М. : ИТДГК "Гнозис", 2003. - 288 с.

Донец П. Н. Основы общей теории межкультурной коммуникации : научный статус, понятийный аппарат, языковой и неязыковой аспекты, вопросы этики и дидактики / Донец П. Н. - Харьков : Штрих, 2001. - 386 с.

Красных В. В. "Свой" среди "чужих" : миф или реальность? / Красных В. В. - М. : ИТДГК "Гнозис", 2003. - 375 с.

Кудрина Н. А. Культурологический потенциал прецедентных высказываний / Н. А. Кудрина // Методология педагогического исследования (гносеология и практика) : материалы Междунар. науч.-практ. семинара. - Тамбов : Изд-во ТГУ им. Г. Р. Державина, 2001. - С. 56-58.

Кузьмина Л. Г. Современные культурологические подходы к обучению иностранным языкам / Л. Г. Кузьмина, Е. В. Кавнатская // Вестн. ВГУ. Сер. лингвистика и межкультурная коммуникация. - Воронеж : Изд-во ВГУ, 2001. - № 2. - С. 86-93.

Лапшина И. К. Поликультурность современного мира и задачи гуманитарного образования / И. К. Лапшина, Е. Ю. Рогачева, О. А. Туманова (Морохова) // Проблемы современного языкового образования : докл. и тез.

докл. Междунар. науч. конф. 27-29 марта 2003 г., посвящ. 40-летию ф-та иностр. яз. : в 2 т. - Т. 1. - Владимир : ВГПУ, 2003. - С. 201-210.

Миньяр-Белоручев Р. К. Лингвострановедение или “иноязычная культура”? Р. К. Миньяр-Белоручев, О. Г. Оберемко // Иностр. яз. в шк. - 1993. - № 6. - С. 54-56.

Ольшанский И. Г. Лингвокультурология в конце XX века : итоги, тенденции, перспективы / И. Г. Ольшанский // Лингвистические исследования в конце XX века. - М. : [б. и.], 2000.